

DVADESETI SVEZAK »RADOVA« FILOZOFSKOG FAKULTETA U ZADRU

20. svezak »Radova« Filozoskog fakulteta u Zadru (Razdio društvenih znanosti 9/1980—1981.) izišao je iz tiska početkom veljače 1983. i posvećen je dru Stjepanu ANTOLJAKU, profesoru Opće i Hrvatske povijesti srednjeg vijeka u povodu njegova odlaska u mirovinu. Prigoda je da se, ukratko, o njegovu životu i djelima napiše nekoliko riječi, bez pretenzija o pravom vrednovanju njegova velikog znanstvenog opusa.

Stjepan Antoljak¹ je studirao i doktorirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, te kao asistent i docent radio na istom fakultetu. 1946. dolazi u, ratom razrušeni, Zadar kao direktor Državnog arhiva i na tom položaju ostaje do godine 1952. Sredio je i dopunio novom građom fondove Arhiva i priredio dvije zbirke neobjelodanjenih dokumenata.² Od godine 1952. do 1956. radio je u Državnom arhivu u Rijeci, a potom je izabran na Filozofskom fakultetu u Skopju za izvanrednog profesora Opće povijesti novog vijeka, a godine 1960. za redovnog profesora Istorije naroda Jugoslavije. Nakon potresa u Skopju pa do 1969. god. predaje na Filozofskom fakultetu u Prištini ... Iste se godine (1969) vraća ponovno u Zadar, te se u svojstvu redovnog profesora Opće povijesti srednjeg vijeka i honorarnog nastavnika Povijesti naroda Jugoslavije zapošljava na Filozofskom fakultetu. Paralelno s ovim predmetima predavao je hrvatsku povijest srednjeg vijeka. Iako se je odlaskom u mirovinu prof. Antoljak preselio u Zagreb, on i sada održava predavanja i ispite iz istog predmeta.

Radeći na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, Skopju, Prištini i Zadru prof. Antoljak je obrazovao brojne generacije studenata povijesti, magistra i doktora povijesnih znanosti. Suradnik je ili član brojnih instituta, zavoda, centara, komiteta i društava u našoj zemlji i inozemstvu (npr. vanjski je član Makedonske akademije nuka i umjetnosti). Značajan je njegov rad u osnivanju i unapređenju niza znanstvenih institucija na Filozofskom fakultetu u Skopju i Prištini, a u Zadru je organizirao postdiplomske studije iz Pomoćnih povijesnih znanosti i Povijesti pomorstva na istočnoj obali Jadrana.

Bio je dugogodišnji predsjednik Povijesnog društva Zadar. Poradi izuzetnog prinosa u radu toga Društva izabran je za doživotnog počasnog predsjednika. Sudionik je na mnogim domaćim i međunarodnim kongresima, simpozi-

---

¹ Biografski podaci korišteni iz publikacije: S. Antoljak, Izvori za historiju naroda Jugoslavije — Srednji vijek (Bilješka o piscu str. 165—166), Zadar 1978.

² Miscellanea I, Zadar 1949, Miscellanea II—IV, Zadar 1950—1952.

jima, znanstvenim skupovima, savjetovanjima i sl. S. Antoljak napisao je više knjiga, brojne rasprave, studije i ocjene u brojnim časopisima u zemlji i inozemstvu.³ Poznato je da istražuje prošlost hrvatskog naroda u srednjem vijeku, posebno povijest Zadra, prošlost makedonskog, slovenskog, srpskog i albanskog naroda. Udario je temelje srednjovjekovnoj povijesti makedonskog naroda.

Za svoj nastavni, znanstveni i organizacijski rad dobio je više odlikovanja, priznanja, nagrada i pohvala, među kojima izdvajamo: Orden bratstva i jedinstva sa zlatnim vijencem kojim ga je 29. prosinca 1978. odlikovao Predsjednik Republike Josip Tito, te Orden rada s crvenom zastavom (1968), Republičku nagradu »11 oktombri« 1970, Nagradu za životno djelo, Nagradu grada Zadra 1978. i dr.⁴ Na 239 stranica »Radova« tiskana su 22 prinosna znanstvenika s Filozofskog fakulteta u Zadru.

Nenad Cambi, *Kairos* (7—14) je na temelju stilističke analize utvrdio da reljef Kairosa (božanstva sretnog trenutka) iz Trogira treba datirati u kasno 4. ili rano 3. stoljeće p. n. e., a ne u 1. stoljeće p. n. e., kako je prije datiran.

Julijan Medini piše o salonitanskom arhigalatu (15—28) koji je utemeljen 60-tih godina 2. st. Jurisdikcija tog arhigala sezala je vjerojatno i na ostali prostor provincije Dalmacije, te još u Panoniji i Gornjoj Meziji.

Ivo Petricioli u radu o zadarskim graditeljima iz 14. i 15. st. (29—42) donosi neke novopronađene povijesne dokumente o pregradnji jedne palače iz 14. st. za koju dokumenti ne govore gdje se nalazila. Obrađuje još tri gotičke crkve iz Kule Atlagića, Zaglava.

Sali koje su izgradili zadarski graditelji. Iako se ovdje ne radi o velikim građevinim zahvatima niti graditeljima većeg dometa iz iznesenih podataka donajemo gospodarske mogućnosti i kulturnu razinu naručitelja, cijenu rada, tehničke mogućnosti graditelja, prilike na terenu gdje će se gradnja izvršiti, a za predloške se uzimaju kuće zadarskih uglednika, crkve iz Zaglava i Ugljana, te crkva iz zadarskog predgrađa. Ovom znanstvenom radu priloženi su prijepisi svih ugovora o spomenutim radovima.

Iz srednjovjekovne topografije Knina (43—52) prinos je Nikole Jakšića. Auto je ubicirao castrum Lab (sjedište hrvatskog vicebana u 15. st.) na brdo Spas iznad Knina. Prema podacima karata izrađenih u 17. i 18. st. kninsku katedralu iz 13. st. smještaju središte grada, te time potvrđuje raniju pretpostavku S. Gunjače, i rješava problem ubikacije kninske katedrale (13. st.), premda je još ostalo otvoreno pitanje njezina titulara. Razni drugi autori su katedralu smještali u Biskupiju ili Kapitul kod Knina.

Miroslav Granić, *Privilegij cara Sigismunda rapskoj obitelji Dominis iz godine 1437*, (53—62). Na početku svoga članka objašnjava na koji se način postaje javnim bilježnikom po carskoj ovlasti i tko je mogao u ime vladara imenovati bilježnika i uvesti ga u posjed bilježničke službe. Poveljom cara Sigismunda izdanom u Pragu 26. kolovoza 1437. rapska hrvatska plemićka obi-

³ Popis radova do 1969. nalazi se u Bibliografiji nastavnika i suradnika Filozofskog fakulteta u Zadru, Zadar 1970., a popis radova do godine 1980. u Bibliografiji II, Zadar 1981.

⁴ Povodom 75-obljetnice dra Stjepana Antoljaka Povijesno društvo Zadar tiskat će knjižicu o njegovu životu i djelima, koju je napisao dr Stijepo Obad profesor Filozofskog fakulteta u Zadru. Isti je napisao kraći prikaz njegova života u »Radovima« (9/1980—1981.) Filozofskog fakulteta koje prikazujemo, a posvećeni su prof. Antoljaku.

relj de Dominis stekla je to pravo. Vladar je obitelji Ivana Dominisa, senjskog biskupa, udijelio naslov palatinskih grofova s točno utvrđenim pravima: pravo imenovanja javnih bilježnika, redovitih sudaca i delegata kao i pravo da nezakonitu djecu rođenu iz rodoskrvnuća mogu proglašavati zakonitima. I pojedine druge obitelji u Dalmaciji stekle su nešto kasnije naslove palatinskih grofova kao Mirkovići i Mišolići na Pagu, Tolentići na Korčuli i dr. Javni bilježnik se postaje tek nakon svečane promocije, a promotor je bila jedino ona osoba koja je imala ovlaštenje od cara ili pape. Na koncu rada autor donosi grbove obitelji de Dominis, jedan stariji a jedan iz godine 1434.

Marija B r i d a izlaže tumačenje peripatetičke filozofije prirode Jurja Dubrovčanina (63—73).

Marija S t a g l i č i ć donosi historijat izgradnje Kneževe i Providurove palače u Zadru (75—92) koje su građene u 13. odnosno u 17. stoljeću. One zajedno čine monumentalni građevinski sklop u središtu grada. Od osnutka do danas doživljavale su razne dogradnje, izmjene i nadgradnje.

Jevto M. M i l o v i ć na temelju neobjelodanjenih arhivskih izvora piše o putnicama koje je u prvoj pol. 19. stoljeća izdavao Crnogorski pravitelstvujući senat (93—102).

Nakon oslobođenja od mletačke vlasti Dalmacija je počela gospodarski napredovati te se sredinom 19. st. pojavila na evropskim izložbama (npr. Beč, London) o čemu izlaže Stijepo O b a d (103—111). Dalmacija se je prvi put pojavila na jednoj takvoj izložbi godine 1839. u Beču s izloščima zadarske svile, likera, voska, asfalta i dr. Na takvim izložbama se pojavljivala do godine 1857, ali sa skromnim brojem izlagača i izložaka.

U radu *Napad Bajamontijevih autonomaša na splitsku Narodnu slavjansku čitaonicu* (113—130) Julije G r a b o v a c rasvjetljava odnose autonomaša i narodnjaka nakon godine 1862. kada je ta čitaonica osnovana. Narodna slavjanska čitaonica postala je kasnije središte okupljanja pristaša narodne misli protiv autonomaša, te je u procesu pohrvaćenja grada i općine Split odigrala značajnu ulogu.

Arne M a r k u s o v i ć *Pogled na probleme Kantove teorije geometrije*, (131—138) diskutira o glavnim točkama Kantove teorije geometrije.

Nikola S k l e d a r sažeto analizira Marxovo shvaćanje znanstvene metode (139—144). *Husserlova ideja povijesnosti u odnosu na osnovne postavke njegove fenomenološke metode* (145—155), članak je Mirka J a k i ć a. Heda F e s t i n i je u svome prinosu ispitivala filozofski supstrat zbirke pripovijedaka »Ciocare di coda« suvremenog talijanskog književnika N. Palumba, te je protumačila značenje središnje metafore — »mahanje repom« (str. 157—168). *Ernest Cassirer — umjetnost kao simbolički oblik* prinos je Vande B o ž i č e v i ć (169—178).

Šest je znanstvenih radova iz psihologijske problematike: Tomislav G r g i n *Testovi znanja veće praktične valjanosti* (179—188). Katica L a c k o v i ć - G r g i n *Neki oblici socijalnog ponašanja učenika u odnosu na položaj u razrednom kolektivu* (189—195), Zora R o b o t e g - š a r i ć *Ispitivanje sociometrijske strukture i socijalne percepcije u razredima s takozvanom klasičnom nastavom* (205—214), Ivo M i m i c a *Utjecaj nekih faktora na upotrebu elipsi u govoru djece predškolske dobi* (215—219), Ilija M a n e n i c a *Neki pokušaji određivanja veličine statičkog napora* (221—230) i skupni rad P. B e z i n o v i ć, Z. R o b o t e g - š a r i ć, V. B o ž i č e v i ć *(Ne)primjerna uloga spola kao determinator procjena nekih karakteristika ličnosti* (197—214).

Jedan je prinos iz povijesti pedagogije. Mate Zaninović izlaže o sudjelovanju učitelja iz Dalmacije na III općoj hrvatskoj učiteljskoj skupštini koja je godine 1878. održana u Osijeku (231—239). Četrnaest učitelja iz Dalmacije predvodio je Stjepan Buzolić, ravnatelj Muške učiteljske škole u Arbansima (Zadar). On je na skupštini ukazao na jedinstvo našeg naroda i zalagao se za uvođenje hrvatskog jezika u naše školstvo. Narodni list, Glasilo Narodne stranke u Dalmaciji pridavao je veliki značaj III općoj hrvatskoj učiteljskoj skupštini pišući o njoj u pet brojeva, pa između ostalog doznajemo da je dalmatinske učitelje primio i biskup J. J. Strossmayer. Od ove se skupštine (1878) u Dalmaciji još intenzivnije radilo na uvođenju nastave na hrvatskom jeziku.

Radomir Jurić

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 17

Z A G R E B

1984.

Izdavač: Sveučilište u Zagrebu — Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATIČKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Centar za povijesne znanosti — Odjel za hrvatsku povijest,
Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Cijena ovog broja iznosi 600 din.

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH-VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859,1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođeni su plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informiranje SRH pod br. UP-547,2 — 84 — 1984

RADOVI 17

Za izdavača
Prof. dr *Josip Adamček*

Lektor
Ivan Tolj

Korektor
Ivan Tolj

Tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

ANDRIĆ mr Jasna, Filozofski fakultet, Zagreb
ANTIĆ dr Ljubomir, Centar za istraživanje migracija Krčka 1, Zagreb
ANTOLJAK dr Stjepan, Zajčeva 31, Zagreb
BERTOSA dr Miroslav, Karličeva 12, Pula
BOBAN mr Branka, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
BUDAK mr Neven, Filozofski fakultet, Zagreb
GOLDSTEIN Ivo, Filozofski fakultet, Zagreb
JURIĆ Radomir, Arheološki muzej, Zadar
JURIŠIĆ Ivan, Rakusina 12, Zagreb
LUCIĆ dr Josip, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
MIJATOVIĆ Anđelko, Palmira Togliatija 12, Susedgrad, Zagreb
MIROŠEVIĆ mr Franko, Zavod za prosvjetno-pedagošku službu SHH, Zagreb
OČAK dr Ivan, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
PAVLIČEVIĆ dr Dragutin, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
POPOVIĆ mr Štefanija, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
RAUKAR dr Tomislav, Filozofski fakultet, Zagreb
STANČIĆ dr Nikša, Filozofski fakultet, Zagreb
STRČIĆ dr Mirjana, Kumičićeva 42, Rijeka
SZABO dr Agneza, Muzej grada Zagreba
VRANJEŠ-SOLJAN mr Božena, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
ZORIĆ Damir, Salopekova 18, Zagreb